

Seks pozamałżeński

Aspekty kulturowe i historyczne

Omawiając zachowania seksualne w społeczeństwach pierwotnych, Ford i Beach (1952) podzielili badane społeczeństwa na trzy rodzaje:

1. Społeczeństwa restrykcyjne – zniechęcają do utrzymywania kontaktów seksualnych poza związkami małżeńskimi.
2. Społeczeństwa półrestrykcyjne – istnieją oficjalne zakazy, lecz nie są egzekwowane ze szczególnym przekonaniem. Kontakty seksualne między osobami stanu wolnego są akceptowane pod warunkiem, że odbywają się dyskretnie, jednak w przypadku ciąży oczekuje się zawarcia małżeństwa.
3. Społeczeństwa permissywne – w niektórych przypadkach permissywizm dotyczy tylko wczesnego dzieciństwa, lecz często trwa przynajmniej aż do małżeństwa. Aktywność seksualna między młodymi ludźmi jest aprobowana, lecz ciężę postrzega się jako wskazanie do zawarcia małżeństwa.

W późniejszej analizie antropologicznej *Human Relations Area File* (HRAF), Broude i Greene (1980) uwzględnili 141 społeczeństw, na temat których dostępne były odpowiednie informacje o seksualności przedmałżeńskiej. Zrelacjonowali postawy wobec przedmałżeńskiej seksualności kobiet (tabela 6.1). Przedmałżeńską aktywność seksualną uważano za rzadką u kobiet w 43% i u mężczyzn w 31% społeczeństw. Według Whyte'a (1980) podwójne standardy seksualności przedmałżeńskiej występowały w 44% kultur.

Społeczeństwa różnią się także pod względem poglądów na wiek młodzieńczy. W niektórych kulturach, takich jak nasza własna, wiek dojrzewania to długi okres łączący odmienne oczekiwania i obowiązki pochodzące zarówno z dzieciństwa, jak i z pełnej dorosłości. W innych społeczeństwach okres ten może być bardzo krótki lub zauważany tylko jako wystąpienie pokwitania. Często towarzyszy mu pewien rytuał, co oznacza, że dziecko nagle przechodzi w dorosłość.

Schlegel i Barry (1980) przeanalizowali dane z HRAF pochodzące ze 183 społeczeństw w poszukiwaniu międzykulturowych dowodów ceremonii inicjacyjnych w wieku pokwitania. Występowały one w mniejszości społeczeństw, w wieku zwykle zbliżonym do pokwitania, chociaż rozbieżność sięga

ła 8–18 lat. W 25% ceremonie dotyczyły obu płci, u 21% wyłącznie dziewcząt i u 9% wyłącznie chłopców. U obu płci ważnymi tematami była płodność-seksualność i odpowiedzialność, lecz na odpowiedzialność kładziono nacisk u chłopców, natomiast u dziewczynek wyraźnie przeważały zagadnienia związane z płodnością i seksualnością. Tworzenie więzów emocjonalnych z przedstawicielami tej samej płci charakteryzowało 37% ceremonii chłopców, lecz tylko 8% ceremonii dziewcząt, co potwierdza powszechnie przyjęte założenie, że mężczyźni znacznie częściej niż kobiety tworzą więzi w obrębie tej samej płci poza rodziną. Zabiegi na narządach płciowych (np. obrzezanie lub wycięcie łechtaczki) wykonywano u 32% chłopców i jedynie w 8% ceremonii dziewcząt, chociaż inne nieprzyjemne lub bolesne doznania występowały odpowiednio w 32 i 25% przypadków.

Inną postacią instytucji służącej do sterowania seksualnością młodych ludzi w niektórych społeczeństwach przedindustrialnych była tzw. sala sypialna, gdzie starsze dzieci i nastolatki jako grupa były oddzielone od najbliższych. Jednak forma i wpływ tego rodzaju sal sypialnych zmieniały się znacznie. Hotvedt (1988) porównał model sambijski (opisany w Herdt 1981 i omówiony w rozdziale 5) z modelem szczepu Munda z północno-wschodnich Indii (opisany w: Elwin 1968). Sambijska sala sypialna symbolizowała skrajną postać segregacji seksualnej, z homoseksualną inicjacją młodszych chłopców przez starszych. Stanowiło to objaw męskości i męskiej przyjaźni w społeczeństwie, w którym relacje heteroseksualne miały nieco antagonistyczny charakter (zob. s. 279). Natomiast w szczepie Munda sale sypialne służą obojgu płci. Podobieństwo polega na tym, że starsze dzieci zajmują się seksualnym uświadamianiem młodszych, lecz w tym przypadku obejmowało ono zachowania i relacje heteroseksualne.

Dostrzegamy więc różnorodność wzorców postaw i zachowań wobec seksualności przedmałżeńskiej. Hotvedt (1988) dokonuje przeglądu prób wyjaśnienia tych zmienności kulturowych. Do ważnych wymiarów zaliczają się znaczenie bogactwa i dziedziczenia, stopień zróżnicowania ról seksualnych, segregacja i uwarstwienie płci (tzn. gdy jedna grupa płci ma większy dostęp do nagród, prestiżu i władzy) oraz złożoności struktury społecznej. Czerpiąc z materializmu kulturowego, Hotvedt wyjaśnia, jak wiele z tej zmienności można wyjaśnić poziomem rozwoju społecznego. Najwyraźniejszy kontrast rysuje się między społecznościami myśliwych-zbieraczy, teraz przeważnie wymarłych (jednym z niewielu żyjących przykładów jest szczep !Kung z pustyni Kalahari, często badany przez antropologów) i przedindustrialnymi społeczeństwami rolniczymi (tzn. ze zmechanizowaną produkcją żywności), natomiast między nimi plasują się społeczeństwa pasterskie i ogrodnicze. W społecznościach myśliwych-zbieraczy dwupokoleniowe rodziny łączyły się ze sobą i współpracowały, tworząc niewielkie grupy osadnicze. Były to społeczeństwa bezklasowe, w których decyzje podejmowano w sposób egalitarny, istniały także ograniczenia bogactwa osobistego i władzy. Systemy ogrodnicze i pasterskie wprowadziły ważny komponent bogactwa (ziemię lub zwierzęta domowe). Aspekt ten nabrał o wiele większego znaczenia w społeczeństwach rolniczych, gdzie z powodu względnie wydajnej produkcji żywności przez mniejszość mogły się wykształcić inne specjalności, co doprowadziło do powstania bardziej złożonych systemów społecznych. Proces ten uległ znacznemu nasileniu dzięki rewolucji przemysłowej.

Tabela 6.1 Postawy wobec przedmałżeńskiej seksualności kobiet (źródło: Broude i Greene 1980)

Postawy wobec seksu przedmałżeńskiego	Odsetek
Dopuszczalny i aprobowany, dziewictwo nie ma wartości	24
Akceptowany przy zachowaniu dyskrecji	21
Łagodna lub umiarkowana dezaprobata, dziewictwo w cenie	26
Niedozwolony, chyba że z panem młodym	4
Zdecydowana dezaprobata, konieczne zachowanie dziewictwa (testy na dziewictwo, surowe kary w przypadku niezachowania)	26